

5. táblázat: A közös tradíciók működésének megítélése, mobilitási csoportok szerint (mennyire fontos, hogy lakóhelyén az ott élőket közös tradíciók tartsák össze; tízfokozatú skálán)

	Lakóhelyhez kötődő		Elvágódó		Határon túli, helykereső		Régióhoz kötődő	
	N	%	N	%	N	%	N	%
1	18	6,9	28	10,1	19	18,1	9	8,3
2	12	4,6	24	8,7	6	5,7	6	5,6
3	21	8,1	21	7,6	6	5,7	14	13,0
4	24	9,3	27	9,8	5	4,8	12	11,1
5	37	14,3	62	22,5	6	5,7	10	9,3
6	26	10,0	16	5,8	13	12,4	13	12,0
7	20	7,7	24	8,7	12	11,4	5	4,6
8	29	11,2	30	10,9			7	6,5
9	26	10,0	12	4,3	18	17,1	8	7,4
10	43	16,6	32	11,6	20	19,0	24	22,2

Összegzés

Arra kerestünk választ, hogy a mobilitásierősség-skálán elhelyezhető csoportjaink kulturális attitűdje hogyan alakul a regionálisan elérhető kulturális javak szempontjából, a globálisan kínálkozó lehetőségekkel szemben.

A diákok, függetlenül mobilitási aktivitásuktól, a kulturális javak közti választás során előnyben részesítik a lokálisan kínálkozó forrásokat a globálissal szemben, illetve a kulturális javak közti szelekció során a lokálisan adott javak nem szorulnak háttérbe a globálisan adottakkal szemben.

A médiumok közül a nyomtatott médiumok esetében érvényesülnek legerőteljesebben a lokális szempontok, míg a televíziónál legkevésbé. E jelenség kialakulásában a helyi és regionális csatornák gyengébb versenyképessége is szerepet játszhat.

Az egyes mobilitási csoportok közül a lakóhelyhez kötődők kulturális szelekciós folyamataiban érvényesülnek leginkább a lokális szempontok, legkevésbé pedig a határon túlról érkezők esetében, követve a csoportok mobilitási erejének tendenciáját.

Nagy Éva

Iskolák feladatai, pedagógiai hitvallása a harmadfokú képzésben

Kutatásunk célja a harmadfokú képzést folytató intézmények társadalmi funkcióinak, feladatainak, az oktatási rendszerben betöltött szerepének vizsgálata. A kutatás során olyan közép- és felsőfokú oktatási intézményeket kerestünk fel a Partium területén, melyekben érettségit követő, de nem egyetemi, főiskolai képzés folyik. Az intézmények között két határon túl működő főiskola, valamint tizenkét, különböző profilú magyarországi középiskola szerepelt.

A régió fejlesztése

Az Észak-Alföld régióban elsősorban a két felsőoktatási intézmény (Debreceni Egyetem, Nyíregyházi Főiskola) elégíti ki a régió továbbtanulási igényeit. Az általában közepes vagy

magas érettségiző aránnyal bíró régióban nagyon alacsony érettségi aránnyal rendelkező kistérségek is találhatók.

A hátrányos helyzetűként jellemzett településeken található iskolák a régió felemelkedését tűzik ki célul. Abban reménykednek, hogy ha az iskolában tanulók magas szintű szakmai ismeretekre tesznek szert és képesítésükkel a régióban helyezkednek el, akkor az mindenképp a régió fejlődését segíti elő.

Tanulságos ezt a törekvést összehasonlítani a tanulók terveivel. A tanulók 39 százaléka sem lakóhelyén, sem az iskola székhelyén nem szeretne élni a későbbiekben, csupán negyedik szeretne lakóhelyén maradni.

1. táblázat: Hol szeretne élni 10 év múlva?

	Érték	Százalék
Ez a kérdés számára nem lényeges	144	23,3
Ugyanabban a házban/lakásban, ahol most	19	3,1
Ugyanazon a településen, ahol most	159	25,7
Azon a településen, ahol most tanul	41	6,6
Sem ott, ahol jelenleg tanul, sem ott, ahol lakik	241	39,0
Hiányzó adat	14	2,3
Összesen	618	100,0

A harmadfokú intézmények céljai között szerepel a régió munkaerőpiaci szükségleteinek kielégítése. Ennek érdekében több iskola vezetése hangsúlyt helyez arra, hogy a munkáltatókkal, a környék (elsősorban a város) vállalkozóival megismertesse a képzést. Ez szükségesnek tűnik: a tanulók 36,7 százaléka találja kedvezőtlennek az elhelyezkedési esélyeit lakóhelye környékén.

Az iskolák küldetésüknek tekintik régió kulturális értékeinek átadását, regionális szellemi központok kialakítására törekednek, lokális, regionális azonosságtudat kialakításán fáradoznak.

„Előre menekülés”, túlélés

Az iskolák számára a legnagyobb kihívás a megmaradás. A szakképzési rendszer átalakulása egyben a közép- és felsőfokú oktatás egymás felé való közeledését is jelenti, ezt általában a felsőfokú oktatás „lefelé” való bővüléseként szokás értelmezni. A létükért küzdő intézmények felől nézve mindez egyfajta „fölfelé” törekvés, „előre menekülés”.

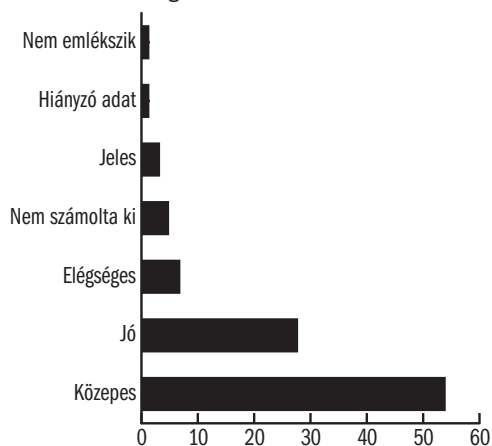
Az érettségi utáni képzések működtetésének egyik oka az, hogy szinte csak így tudják a fennmaradáshoz szükséges tanulói létszámokat fenntartani. Az iskolák egy része azért kezdett el új képzési formákban gondolkodni, hogy minél piacképesebb szakmákat adjon. Az intézményekben megvalósuló speciális képzések, fakultációk kitörési pontot jelentettek a válságban lévő iskoláknak.

Felzárkóztatás, a továbbtanulás elősegítése

A harmadfokú intézmények átmeneti és célintézmények is egyben: sokan szeretnének még továbbtanulni, ugyanakkor nem csak „időhúzásból” járnak ide, meg akarják szerezni a szakmát.

A szakképzésbe belépő diákok érettségi minősítéséből kitűnik, hogy a tanulók több mint fele közepes tanulmányi eredménnyel rendelkezett a harmadfokú képzésbe bekerülése előtt. A harmadfokú képzést folytató iskolák ezért egyfajta „intézményi missziót” is magukénak vallanak: elősegítik az úgymond „közepes képességű” diákok esetleges tanulmányi továbbjutásának lehetőségét.

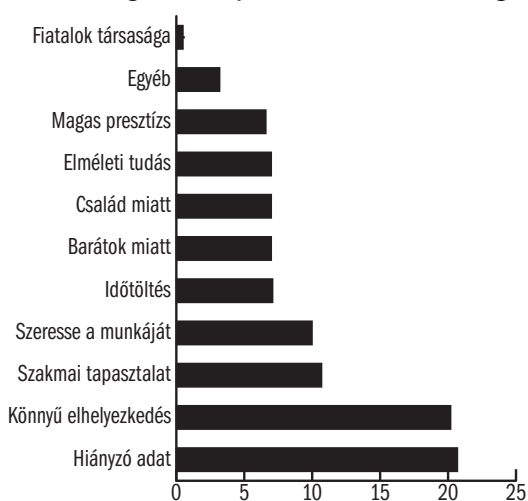
1. ábra: Az érettségi minősítése

Az iskolák célja a továbbtanulás lehetőségének biztosítása azoknak a tanulóknak, akik nem tudnak, vagy nem akarnak továbbtanulni valamilyen más felsőoktatási intézményben. A felsőfokú szakképzést folytató intézmények azt is vállalják, hogy a gyengébb képességűeket „felzárkóztassák” arra a szintre, ami a főiskola elvégzéséhez szükséges lesz majd.

A tanulók inkább az alsóbb társadalmi rétegekből kerülnek ki, akik számára jó lehetőség az, hogy ingyenesen tanulhatnak. Sok tanulónál jellemző, hogy még ha jobb eredménnyel is végezte volna a középiskolát, a szülők akkor sem tudták volna vállalni a felsőoktatási intézményben való tanulás feltételeit.

2. ábra: A vizsgált személyek iskolaválasztásának legfőbb okai

Az oktatók szerint az egyik legfontosabb elvárás a harmadfokú képzési formával szemben, hogy jól hasznosítható szakképzést nyújtson, majd ezáltal segítsen elhelyezkedni a régióban. Az intézmény klienseinek elvárásai között szerepel a felzárkóztatás és esélyteremtés feladata is. Mindez összhangban van a tanulók véleményével. Legnagyobb részük (20,2 százaléka) iskolaválasztásának legfőbb okaként a könnyű elhelyezkedést jelölte meg.

A képzési forma választásának legvonzóbb szempontjaként a képzési idő rövidegét, a csekélyebb anyagi megterhelést és a kevésbé szigorú követelményeket jelölték meg a tanulók.

Szakmai képzés

Az iskolák lehetőséget kívánnak biztosítani a tanulók számára, hogy szakmához jussanak. A képzések általában ingyenesek – a levelező kivételével – e mellett különleges családi pótlék jár a szülők számára, így nem jelent s anyagi megterhelést a jelentkezni vágyók számára.

A tanulmányok iránti hosszú távú elkötelezettséget kívánnak biztosítani. Egyidejűleg lehetőséget szeretnének teremteni, hogy a fiatal megismertesse az elhelyezkedési lehetőségeket, felkészítsen a közvetlen munkába állásra vagy a továbbtanulásra.

Együttműködés

A térbeli, regionális kötődések és szerepvállalás szempontjából fontos tényező a harmadfokú képzést folytató (esetleg azt nem működtető, de „jogosítvánnyal” rendelkező) középfokú intézmény valamely felsőfokú oktatási intézménnyel való kapcsolata. A képzés beindításához kötelező egy egyetemmel vagy főiskolával akkreditációs szerződést kötni. A középiskola szakmai segítséget kap, a főiskola vagy egyetem pedig egyrészt némi anyagi támogatást, másrészt saját beiskolázási körzetét növeli.

A régió középiskolái nem a régió belüli főiskolát vagy egyetemet választanak partnerül, hanem kapcsolataik túlnyúlnak a régió határain, Miskolcra, Budapestre, Dunaújvárosba. Erre többféle magyarázat adódik, melyek nem válnak szét élesen.

Személyes okok: Az intézmény vezetőjének az adott távoli főiskolán volt személyes ismerőse, például egy régi iskolatárs személyében.

Szakmai okok: Az iskola hagyományos képzési profiljához jobban illeszkedő képzés található egy távolabbi helyen, mint közelebb. Ez megnyilvánulhat abban is, hogy a diákok kedvelt továbbtanulási célpontja.

Intézményi okok: a közelebbi főiskola nem mutatott érdeklődést a képzés iránt.

Az intézmények célja a közép- és felsőfokú oktatás egymáshoz való közelítése.

Az interjúból kiderült, hogy nagy büszkeséggel tölti el az iskolák vezetését, tanárait, hogy egy felsőoktatási intézménnyel van napi kapcsolatuk, a „hozzátartozás” élménye, az ebben rejlő lehetőségek lelkesedéssel töltik el őket.

Összegzés

A regionális harmadfokú intézmények rendszerint kis létszámú képzőhelyek, melyek hallgatói a közvetlen környezetből vagy elérhető közelségből érkeznek. Az intézmények célja olyan szakképesítést nyújtó oktatási forma létrehozása és működtetése, mely rövid ideig tart, piacképes szakmai ismereteket kínál, és lehetőséget nyújt a munkaerőpiacon történő elhelyezkedésre.

Az általunk vizsgált intézmények körében jól elkülöníthető törekvések figyelhetők meg, melyek elsősorban a régió fejlesztésére, a „túlélésre”, a felzárkóztatásra, illetve a továbbta-

nulás elősegítésére, a szakmai képzésre és a felsőoktatási intézménnyel való együttműködésre irányulnak.

Holik Ildikó

A tanári elégedettség két hatásáról, avagy: mi állhat a késés, ill. a pályaelhagyás hátterében?

A dolgozói elégedettség hatásai közül általában az elégedettségnek a teljesítményre, a munkából való elkésés, ill. hiányzás gyakoriságára, a kilépés valószínűségére, ill. a kilépési szándékra gyakorolt hatását vizsgálják. 2003. márciusi vizsgálatomban az általános és a középiskolai tanárok munkahelyi elégedettsége és elkésési hajlama, ill. pályaelhagyási szándéka közötti összefüggéseket igyekeztem feltárni. A dolgozói elégedettség fogalmának rövid magyarázata, a minta (153 hajdú-bihari pedagógus) demográfia jellemzői és a tanári elégedettség felmérésére szolgáló kérdőív kérdései (a rájuk adott válaszok átlagaival együtt) megtalálhatók az *Iskolakultúra* 2004. januári számában.¹

Az elégedettséget ötfokú skálán mértem. Az 1 jelentette az elégedetlenséget, az 5 az elégedettséget. A későbbiekben említésre kerülő elégedettség-értékek tehát ennek megfelelően értelmezendők.

Az elkésési hajlamot a következő kérdéssel mértem: Milyen gyakran sikerül Önnek *időben* eljutnia a munkahelyére? Az öt válaszlehetőség (és a válaszok tapasztalati eloszlása): soha (0 százalék), ritkán (0 százalék), az eseteknek kb. a felében (2,6 százalék), az esetek többségében (22,2 százalék), mindig (74,5 százalék). Nem válaszolt: 0,7 százalék.

A pályaelhagyási szándékot a következő kérdéssel igyekeztem feltárni: Foglalkoztatja-e Önt a pálya elhagyásának gondolata? A négy válaszlehetőség (és a válaszok tapasztalati eloszlása): a legkisebb mértékben sem (49,7 százalék), néha eszembe jut (39,2 százalék), gyakran felmerül bennem (7,2 százalék), erősen foglalkoztat (2,6 százalék). Nem válaszolt: 1,3 százalék.

A tanárok elégedettsége és munkahelyükről való elkésése közötti összefüggést az 1. táblázatban szemléltetem. A variancia-analízis eredményei szerint a munkahelyről való elkésés gyakorisága alapján képzett csoportok elégedettsége nem tekinthető egyformának ($p = 0,004$). A csoportok páronkénti összehasonlítása azt mutatja, hogy azoknak, akiknek csak az esetek felében sikerül időben eljutniuk a munkahelyükre, másfél fokkal és szignifikánsan ($p = 0,004$, ill. $0,002$) kisebb a munkahelyi elégedettsége (2,67), mint azoknak, akiknek az esetek többségében, ill. mindig sikerül (nekik 4,15, ill. 4,18). Az utóbbi két csoport elégedettsége nem különbözik szignifikáns mértékben ($p = 0,978$). Úgy tűnik, hogy a többieknél lényegesen elégedetlenebb tanárok nagyobb valószínűséggel késnek el a munkahelyükről, mint elégedettebb kollégáik.

A tanárok elégedettsége és pályaelhagyási szándéka közötti összefüggést a 2. táblázatban szemléltetem. A variancia-analízis eredményei szerint a pályaelhagyási szándék erőssége alapján képzett csoportok elégedettsége nem tekinthető egyformának ($p = 0,000$). A különbségek mások² eredményeivel megegyezően, ill. a józanész alapján is elvárható módon alakulnak: kisebb elégedettséggel erősebb pályaelhagyási szándék jár együtt. A csoportok

1 Harangi Lőrinc (2004) A tanári elégedettségről. *Iskolakultúra*, No. 1.

2 Hoff, David J. (2000) Science Teachers' Turnover, Dissatisfaction High, Survey Finds. *Education Week*, Ápril 19. Kocsis Mihály (2002) Tanárok véleménye a pályáról és a képzésről. *Iskolakultúra*, No. 5. Nagy Mária (1998) A tanári pálya választása. *Educatio*, No. 3.